Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego
Uniwersytetu Lubelskiego *Online First*, s. 1-15

PODMIOTY UPRAWNIONE I ZOBOWIĄZANE NA GRUNCIE USTAWY Z DNIA 19 SIERPNIA 2011 ROKU O JĘZYKU MIGOWYM I INNYCH ŚRODKACH KOMUNIKOWANIA SIĘ ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM ORGANÓW ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ

ENTITIES WITH RIGHTS AND OBLIGATIONS UNDER THE ACT OF 19 AUGUST 2011 ON SIGN LANGUAGE AND OTHER MEANS OF COMMUNICATION, WITH PARTICULAR REGARD TO PUBLIC ADMINISTRATION AUTHORITIES

Dr Ewa Kubas

Uniwersytet Rzeszowski, Polska
e-mail: ekubas@ur.edu.pl; http://orcid.org/0000-0003-1952-3875

Abstrakt

W artykule odniesiono się do praw osób uprawnionych oraz obowiązków podmiotów zobowiązanych, które wynikają z ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o języku migowym i innych środkach komunikowania się*, ze szczególnym uwzględnieniem organów administracji publicznej. Ustawa ta ma na celu zwiększenie dostępności komunikacyjnej poprzez wprowadzenie w tym zakresie uprawnień na rzecz osób uprawnionych. W artykule scharakteryzowano również poszczególne grupy podmiotów zobowiązanych oraz wskazano ich obowiązki, podkreślając, że ich zakres w odniesieniu do poszczególnych podmiotów jest różny. Szczególną uwagę zwrócono na organy administracji publicznej, którym powierzono najszerszy zakres obowiązków, co wynika z ich roli w rozstrzyganiu indywidualnych spraw administracyjnych.

ISSN 2719-3128; e-ISSN 2719-7336
https://doi.org/10.32084/bsawp.11226

Słowa kluczowe: osoba uprawniona, podmiot zobowiązany, organ administracji publicznej, język migowy, tłumacz języka migowego, osoba niepełnosprawna

Abstract

The article discusses the rights of eligible people and the obligations of obligated entities under the Act of 19 August 2011 on sign language and other means of communication, with particular reference to public administration bodies. This Act aims to improve communication accessibility by providing the rights of entitled persons. The article also describes the various groups of obligated entities and sets out their obligations, emphasising that the scope of these obligations varies depending on the specific entity. It pays particular attention to public administration authorities, which have the broadest range of obligations because of their role in resolving individual administrative matters.

Keywords: authorised person, obligated entity, public administration authority, sign language, sign language interpreter, disabled person

Uwagi wstępne

Aktem regulującym przebieg procedury administracyjnej, a więc również uprawnienia jej uczestników, jest ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. *Kodeks postępowania administracyjnego*[1], w którym ustawodawca nie odniósł się wprost do uprawnień osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się, ale zawarł zasady ogólne, które mają na celu m.in. wzmocnienie pozycji procesowej strony oraz realizację funkcji ochronnej wobec uczestników postępowania [Przybysz 2026]. Do sytuacji osób z trudnościami komunikacyjnymi odniesiono się szczegółowo w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o języku migowym i innych środkach komunikowania się*[2], gdzie ustawodawca wskazał przywileje osób uprawnionych związane z komunikowaniem się i skorelował je z obowiązkami nałożonymi na podmioty zobowiązane, wśród których znalazły się m.in. organy administracji publicznej. Pomimo istnienia tych dwóch aktów normatywnych, w praktyce nadal występują problemy interpretacyjne, które utrudniają stosowanie przepisów ustawy o języku migowym. Wobec powyższego celem niniejszej publikacji jest wskazanie katalogu podmiotów uprawnionych oraz zobowiązanych na gruncie ustawy z 2011 r., a także odniesienie się do ich

[1] Dz. U. z 2025 r., poz. 1691 z późn. zm. [dalej: k.p.a.].

[2] Dz. U. z 2023 r., poz. 20 z późn. zm. [dalej: ustawa o języku migowym].

praw i obowiązków. Biorąc pod uwagę, że każdej osobie należy zapewnić możliwość uruchomienia procedury administracyjnej, a także umożliwić spełnienie wymogów pozwalających na uznanie jej za rzetelną i sprawiedliwą [Majchrzak 2025, 264], a tym samym realizację zasad proceduralnych, kluczowe staje się udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy obowiązujące przepisy zapewniają efektywną realizację praw osób uprawnionych oraz jakie obowiązki spoczywają na organach administracji publicznej w zakresie zapewnienia dostępności komunikacyjnej w postępowaniu administracyjnym. Zasadnicze znaczenie ma zatem zastosowanie analizy dogmatycznoprawnej polegającej na zbadaniu obowiązujących regulacji prawnych oraz ich wykładni. Wykorzystana zostanie również dostępna literatura przedmiotu uwzględniająca dorobek doktryny prawniczej w badanym zakresie.

1. Osoba uprawniona

Kluczową kwestią wymagającą analizy na gruncie przedmiotowego artykułu jest wyjaśnienie pojęcia osoby uprawnionej, którym ustawodawca posługuje się w art. 2 ust. 1 ustawy o języku migowym. Zgodnie z tym przepisem osobą uprawnioną jest osoba doświadczająca trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się. Ustawa nie precyzuje jednak tego określenia, „zatem grupa odbiorców ustawy jest szeroka. Do grona osób posiadających problemy z komunikowaniem się można zaliczyć osoby głuche, głuchoniewidomowe, niesłyszące oraz niedosłyszące. Posługują się one w kontaktach życia codziennego językami niewerbalnymi" [Staszczyk 2017, 61-71]. Ze względu na to, że stopień ubytku słuchu nie ma charakteru jakościowego, cecha ta nie odnosi się w sposób jednoznaczny do funkcjonowania danej osoby w społeczeństwie [Sak 2012, 13]. W związku z tym precyzyjne zdefiniowanie pojęć osoby głuchej, głuchoniemej, niesłyszącej i niedosłyszącej jest trudne, a definicje w tym zakresie nie są jednoznaczne. Światowa Organizacja Zdrowia podaje, że osoba głucha cechuje się ciężkim lub głębokim ubytkiem słuchu w obu uszach, słyszy jedynie bardzo głośne dźwięki lub wcale ich nie słyszy[3]. Z kolei osobą głuchoniewidomą jest ta „osoba, u której występuje jednocześnie uszkodzenie słuchu i wzroku co powoduje, że napotyka ona specyficzne trudności w codziennym funkcjonowa-

[3] *World Report on Hearing*, World Health Organization 2021, s. 36 (tłumaczenie własne).

niu, szczególnie w komunikowaniu się, dostępie do informacji i przemieszczaniu się. Współwystępowanie dysfunkcji obu tych zmysłów uniemożliwia lub ogranicza kompensowanie uszkodzenia jednego z nich przez drugi i powoduje, że skutki uszkodzenia słuchu i uszkodzenia wzroku wzajemnie się potęgują – nie są więc tym samym, co suma ograniczeń wynikających z każdego z nich oddzielnie. Do optymalnego funkcjonowania osoba taka wymaga wsparcia ze strony otoczenia – poprzez odpowiednie usługi, przystosowanie środowiska zewnętrznego oraz udostępnienie sprzętu rehabilitacyjnego i adekwatnych technologii"[4]. Za osobę niesłyszącą należy uznać osobę z głębokim uszkodzeniem słuchu (najczęściej powyżej 90 dB), u której ubytek słuchu uniemożliwia odbiór mowy drogą słuchową i naturalny rozwój mowy ustnej. Określenie to odnosi się również do osób ze znacznym i głębokim stopniem uszkodzenia słuchu [Zajadacz 2012, 39]. Natomiast osoba niedosłyszącą, czyli mająca wadę słuchu, ale w odbiorze informacji przekazywanych drogą ustną, preferuje kanał słuchowy. Te osoby wykorzystują wzrok i percepcję wibracji tylko pomocniczo. Mowa rozwija się u nich spontanicznie, choć z istotnymi opóźnieniami [Krakowiak 2003, 36].

Jak widać, biorąc pod uwagę przedstawione wyliczenie, grupa osób uprawnionych nie ma charakteru jednolitego, ponieważ w jej skład wchodzą osoby mające różny stopień uszkodzenia narządu słuchu i do sposobu komunikowania się z nimi należy podejść w sposób indywidualny z uwzględnieniem ich potrzeb.

Osoby należące do grupy społecznej Głuchych [Bączyk 2024, 165-75] posługują się językiem migowym, który nie jest tworem jednorodnym i określa się go jako zbiór idiolektów (języków indywidualnych) oraz kodów tworzonych przez różne grupy, który stopniowo się unifikuje. Zjawisko to należy określić jako proces, który cały czas trwa i podlega ewolucji. Nie można też jednoznacznie wskazać grup społecznych posługujących się jednolitym językiem migowym. Z kolei znaki migowe używane są w różny sposób w różnych środowiskach i w związku z tym można wyróżnić następujące środki komunikacji migowej: a) migi rodzinne, czyli zbiory znaków gestowo-mimicznych tworzone spontanicznie w środowiskach rodzinnych i małych grupach skupiających dzieci z uszkodzonym słuchem pochodzące

[4] Par. 5 ust. 1 Statutu Towarzystwa Pomocy Głuchoniemym, https://wielkopolskietpg.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/03/statut-towarzystwa-pomocy-gc582uchoniewidomych-tpg_2-marca-2013.pdf [dostęp: 07.07.2026].

z rodzin słyszących; niefonemowe, jednoklasowe, nietworzące zdań; b) naturalny język migowy, nazywany także starym lub klasycznym językiem migowym, tradycyjnie używany w środowiskach skupiających dużą liczbę niesłyszących, czyli dwuklasowy, niefonemowy system, który posiada własną gramatykę; można zaobserwować odmiany regionalne i środowiskowe tego języka. Świadome kultywowanie i unifikacja języka migowego zmierzają do stworzenia względnie jednolitego systemu, którego mogłaby używać grupa wykształconych osób niesłyszących w Polsce [Krakowiak 2011, 94-95]. Wskazać należy, że na potrzeby ustawy o języku migowym, ustawodawca w art. 3 ust. 2 wprowadził definicję legalną polskiego języka migowego (PJM) wskazując, że jest to naturalny wizualno-przestrzenny język komunikowania się osób uprawnionych; c) polski system językowo-migowy (SJM), czyli opracowane do celów dydaktycznych sztuczne połączenie języka polskiego i tzw. języka miganego, czyli towarzyszących mowie wybranych migów uzupełnianych alfabetem palcowym [tamże]. Zgodnie z definicją ustawową wskazaną w art. 3 ust. 3 ustawy o języku migowym, system ten należy rozumieć jako podstawowy środek komunikowania się osób uprawnionych, w którym znaki migowe wspierają wypowiedź dźwiękowo-artykulacyjną; d) migi mieszane, językowe i niejęzykowe, używane spontanicznie przez uczniów w szkołach specjalnych [tamże].

2. Zakres uprawnień osoby uprawnionej

W ustawie o języku migowym w sposób bardzo wyraźny zaznaczono, że osoba uprawniona ma prawo do swobodnego korzystania z wybranej przez siebie formy komunikowania się, a jeżeli nie posiada pełnej zdolności do czynności prawnych, ma prawo współdecydowania wraz z rodzicami lub opiekunami prawnymi o wybranej formie komunikowania się dostosowanej do jej możliwości. Przede wszystkim, zgodnie z art. 7 ustawy o języku migowym osoba uprawniona ma prawo do skorzystania z pomocy osoby przybranej w kontaktach ze wszystkimi podmiotami zobowiązanymi. Prawo to może być ograniczone wyłącznie na podstawie zasad określonych w przepisach ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. *o ochronie informacji niejawnych*[5]. Osobą przybraną jest osoba, która ukończyła 16 lat i została wybrana przez osobę uprawnioną w celu ułatwienia porozumienia z osobą uprawnioną

[5] Dz. U. z 2025 r., poz. 1209.

i udzielenia jej pomocy w załatwieniu spraw przed organami administracji publicznej, w jednostkach systemu, podmiotach leczniczych, jednostkach Policji, Państwowej Straży Pożarnej i straży gminnych oraz jednostkach ochotniczych działających w tych obszarach. Należy jednak zaznaczyć, że osoby przybrane nie muszą przedstawiać dokumentów potwierdzających znajomość polskiego języka migowego, systemu językowo-migowego lub innych sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN). Należy więc stwierdzić, że podobnie jak w postępowaniu administracyjnym w przypadku pełnomocnika, tak w przypadku osoby przybranej nie wymaga się żadnych kwalifikacji ani doświadczenia zawodowego związanego z posługiwaniem się jedną ze wskazanych form komunikacji. Wystarczające jest obdarzenie danej osoby zaufaniem [Majchrzak 2013, 62], które stanowi podstawę dopuszczenia osoby przybranej do udziału w czynnościach dotyczących uprawnionego. Potwierdzenie tego faktu stanowi treść przepisu art. 7 ust. 3 ustawy o języku migowym, zgodnie z którym w przypadku skorzystania przez osoby uprawnione z prawa do pomocy osoby przybranej, podmioty zobowiązane nie mogą wymagać przedstawienia dokumentów potwierdzających znajomość PJM, SJM lub SKOGN.

Osoby uprawnione, zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy, mają również prawo do korzystania z usługi pozwalającej na komunikowanie się i należy tu wskazać: korzystanie z poczty elektronicznej, przesyłanie wiadomości tekstowych, w tym z wykorzystaniem wiadomości SMS, MMS lub komunikatorów internetowych, komunikację audiowizualną, w tym z wykorzystaniem komunikatorów internetowych, przesyłanie faksów oraz strony internetowe spełniające standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych. Ponadto, jak wskazano w ust. 2 tego przepisu, uprawnienie dotyczy również zapewnienia przez organ administracji publicznej bezpłatnych usług tłumacza PJM, SJM i SKOGN. Tłumacz może być podmiotem zewnętrznym, a także pracownikiem organu administracji publicznej posługującym się wskazanymi metodami komunikacji. Należy przy tym zaznaczyć, że uprawniony nie musi ponosić kosztów z tym związanych o ile jest osobą niepełnosprawną w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*[6]. Jako ostatnie z uprawnień wskazanych w art. 5 ustawodawca wymienia

[6] Dz. U. z 2026 r., poz. 884 [dalej: ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej].

dofinansowania. Zgodnie z treścią art. 18 ustawy, zarówno osoby uprawnione jak i członkowie ich rodzin mogą korzystać z wybranej przez siebie formy szkolenia PJM, SJM, SKOGN lub tłumacza-przewodnika. Z kolei uprawnieni mają możliwość skorzystania z wybranej przez siebie formy szkolenia z języka polskiego. Koszt szkolenia może zostać dofinansowany ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych a wysokość dofinansowania nie może być wyższa niż 20% przeciętnego wynagrodzenia. Kolejnym uprawnieniem jest obowiązek udostępnienia przez organ administracji publicznej dokumentów niezbędnych do załatwienia sprawy, w formie dostępnej dla osób uprawnionych, na ich wniosek. Za odpowiednią formę udostępniania dokumentów należy uznać dostęp do formularzy, wniosków i instrukcji w systemie Braille'a, możliwych do wypełniania elektronicznie lub przy pomocy drugiej osoby, z dopuszczalnością opatrywania wypełnionych formularzy i wniosków podpisem elektronicznym. Wniesiony przez osobę uprawnioną formularz w takiej właśnie formie staje się wówczas składnikiem akt sprawy administracyjnej [Łaszczyca 2014].

3. Podmioty zobowiązane

Poza scharakteryzowaniem grupy podmiotów uprawnionych ustawodawca wskazuje też, które podmioty są zobowiązane do realizacji postanowień ustawy o języku migowym. Zgodnie z treścią art. 6 ustawy o języku migowym do tej grupy zalicza się: organy administracji publicznej, jednostki systemu, podmioty lecznicze, jednostki Policji, Państwowej Straży Pożarnej i straże gminne oraz jednostki ochotnicze działające w tych obszarach.

Pod pojęciem organu administracji publicznej należy rozumieć prawnie wyodrębnioną część aparatu administracyjnego, która w ramach przyznanych jej kompetencji jest upoważniona do stosowania określonych środków prawnych. W ramach tej grupy należy wyróżnić organy administracji państwowej (rządowej), samorządowej oraz inne podmioty, którym powierzono zadania z zakresu administracji [Ura 2024, 69-70]. Należy jednak wskazać, że zgodnie z art. 3 ust. 6 ustawy o języku migowym w celu zrozumienia tego określenia należy się odnieść do art. 5 § 2 ust 3 k.p.a., gdzie zdefiniowano organ administracji publicznej wskazując, że rozumie się przez to ministrów, centralne organy administracji rządowej, wojewodów,

działające w ich lub we własnym imieniu inne terenowe organy administracji rządowej (zespolonej i niezespolonej), organy jednostek samorządu terytorialnego oraz organy i podmioty wymienione w art. 1 pkt 2 k.p.a. (inne organy państwowe oraz inne podmioty, gdy są one powołane z mocy prawa lub na podstawie porozumień do załatwiania spraw indywidualnych rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnych albo załatwianych milcząco). Kolejnymi podmiotami zobowiązanymi są jednostki systemu i zgodnie z art. 3 ust. 7 ustawy o języku migowym, należy przez to rozumieć jednostki systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, o których mowa w art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 8 września 2006 r. *o Państwowym Ratownictwie Medycznym*[7], czyli szpitalne oddziały ratunkowe oraz zespoły ratownictwa medycznego, w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego oraz motocyklowe jednostki ratunkowe, wchodzące w skład podmiotu leczniczego będącego samodzielnym publicznym zakładem opieki zdrowotnej albo jednostką budżetową, albo spółką kapitałową, w której co najmniej 51% udziałów albo akcji należy do Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego na których świadczenia zawarto umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Podmiot leczniczy należy rozpatrywać w oparciu o art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. *o działalności leczniczej*[8] i do grupy tej zaliczyć: przedsiębiorców w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - *Prawo przedsiębiorców*[9] we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, jednostki budżetowe, w tym państwowe jednostki budżetowe tworzone i nadzorowane przez Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Sprawiedliwości lub Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, posiadające w strukturze organizacyjnej ambulatorium, ambulatorium z izbą chorych lub lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarkę podstawowej opieki zdrowotnej lub położną podstawowej opieki zdrowotnej, instytuty badawcze, fundacje i stowarzyszenia, których celem statutowym jest wykonywanie zadań w zakresie ochrony zdrowia i których statut dopuszcza prowadzenie działalności leczniczej, posiadające osobowość prawną jednostki organizacyjne stowarzyszeń, osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie

[7] Dz. U. z 2026 r., poz. 141.
[8] Dz. U. z 2026 r., poz. 156 z późn. zm.
[9] Dz. U. z 2025 r., poz. 1480 z późn. zm.

przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz jednostki wojskowe w zakresie, w jakim wykonują działalność leczniczą. Ponadto do podmiotów zobowiązanych zaliczono jednostki Policji, która zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. *o Policji*[10] jest umundurowaną i uzbrojoną formacją służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego. W Policji, z uwagi na zakres i charakter wykonywanych zadań, zgodnie z art. 4 ustawy, wyróżnia się następujące rodzaje służb: kryminalną, śledczą, spraw wewnętrznych, prewencyjną, kontrterrorystyczną, zwalczania cyberprzestępczości oraz wspomagającą. Ponadto w skład tej formacji wchodzą policja sądowa, Akademia Policji w Szczytnie, ośrodki szkolenia, szkoły policyjne oraz wyodrębnione oddziały prewencji. Z kolei za Państwową Straż Pożarną (PSP), zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. *o Państwowej Straży Pożarnej*[11] uznaje się zawodową, umundurowaną i wyposażoną w specjalistyczny sprzęt formację, przeznaczoną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami. Jednostkami organizacyjnymi PSP, zgodnie z treścią art. 8 ustawy, są: Komenda Główna, komenda wojewódzka (w jej skład mogą wchodzić ośrodki szkolenia), komenda powiatowa (miejska) w której skład wchodzą jednostki ratowniczo-gaśnicze (w ramach ich działalności mogą być wyodrębnione czasowe posterunki PSP), Akademia Pożarnicza oraz pozostałe szkoły, instytuty badawcze, Centralne Muzeum Pożarnictwa. Do podmiotów zobowiązanych zalicza się również straż gminną, która na mocy art. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. *o strażach gminnych*[12] jest umundurowaną formacją przeznaczoną do ochrony porządku publicznego, pełniąc przy tym służebną rolę wobec społeczności lokalnej, wykonując swe zadania z poszanowaniem godności i praw obywateli. Podmiotami zobowiązanymi są również ich jednostki ochotnicze.

Wskazać należy, że katalog podmiotów zobowiązanych jest bardzo szeroki. Rozpatrując jednak sytuację osoby uprawnionej wynikającą z ustawy

[10] Dz. U. z 2025 r., poz. 636 z późn. zm.
[11] Dz. U. z 2025 r., poz. 1312 z późn. zm.
[12] Dz. U. z 2021 r., poz. 1763 z późn. zm.

o języku migowym i innych środkach komunikowania się, ustalenia wymaga, jaki jest zakres obowiązków poszczególnych podmiotów, po to aby w sposób prawidłowy zrealizować postanowienia tego aktu.

4. Organ administracji publicznej jako podmiot zobowiązany

Biorąc pod uwagę wyliczenie uprawnień osób uprawnionych, należy wskazać, że zapewnienie ich realizacji spoczywa na wszystkich podmiotach zobowiązanych, jednak w różnym zakresie. Przede wszystkim konieczne jest zwrócenie uwagi na organy administracji publicznej, które są zobowiązane do przestrzegania standardów wynikających z k.p.a. Kluczowe znaczenia odgrywa tutaj realizacja zasad: pogłębiania zaufania do organów administracji publicznej (art. 8 k.p.a.), informowania stron (art. 9 k.p.a.), czynnego udziału strony w postępowaniu (art. 10 k.p.a.) oraz zasada przekonywania (art. 11 k.p.a.). Zasada pogłębiania zaufania odnosi się przede wszystkim do sposobu prowadzenia postępowania przez organ administracji publicznej, który ma zapewnić zaufanie jego uczestników do władzy publicznej, kierując się zasadami proporcjonalności, bezstronności i równego traktowania. Ma to szczególne znaczenie dla podmiotu uprawnionego, ponieważ z zasady tej wynika również obowiązek równego traktowania wszystkich uczestników postępowania, w tym osób mających trudności w komunikowaniu się, których szczególny status ma swoje podstawy w ustawie o języku migowym. W związku z tym z zasady tej „wynika, że jeśli charakter i zakres żądania zawartego we wniosku strony budzi wątpliwości, to organ administracji ma obowiązek wyjaśnić rzeczywistą wolę strony. W tym celu powinien zwrócić się do strony o zajęcie jednoznacznego stanowiska" [Wróbel 2026] i umożliwić jej dokonanie tego w zgodnej z prawem, ale dogodnej dla niej formie, np. poprzez zapewnienie udziału w postępowaniu tłumacza. Zgodnie z zasadą informowania stron, organy administracji publicznej są obowiązane do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego. Organy czuwają nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu nieznajomości prawa, i w tym celu udzielają im niezbędnych wyjaśnień oraz wskazówek. Wskazać należy, że zasada ta w dużej mierze odnosi się

do komunikacji ze stronami i uczestnikami postępowania, dlatego informacja przekazywana przez organ powinna być zrozumiała. „Należyte" informowanie to inaczej właściwe, stosowne, odpowiednie. Z kolei „wyczerpujące" ma na celu wszechstronność, dogłębność, szczegółowość, gruntowność i dokładność [Łaszczyca, Martysz i Matan 2010] w zakresie przekazu, co jest możliwe dzięki udziałowi tłumacza lub wykorzystaniu systemu Braille'a, który umożliwia samodzielne odczytywanie tekstu. Następnie w art. 10 k.p.a. wskazano zasadę czynnego udziału strony w postępowaniu. Zgodnie z tym przepisem organy administracji publicznej obowiązane są zapewnić stronom czynny udział na każdym etapie postępowania, począwszy od fazy wszczęcia postępowania, poprzez fazę postępowania wyjaśniającego, fazę między zakończeniem postępowania wyjaśniającego a wydaniem decyzji oraz fazę wydawania decyzji [Wróbel 2023]. Zgodnie z treścią tej zasady czynny udział strony w postępowaniu jest zapewniony jedynie wtedy, gdy rozumie ona przebieg postępowania i jest w stanie skutecznie oraz zrozumiale przedstawiać swoje stanowisko. Ostatnią z zasad mających szczególny wpływ na sytuację osoby posiadającej trudności w komunikowaniu się jest ta wyrażona w art. 11 k.p.a., zwana zasadą przekonywania. Zgodnie z jej treścią organy administracji publicznej powinny wyjaśniać stronom zasadność przesłanek, którymi kierują się przy załatwieniu sprawy, aby w ten sposób, w miarę możliwości, doprowadzić do wykonania przez nie decyzji bez potrzeby stosowania środków przymusu. Stosowanie tej zasady znajduje odzwierciedlenie w wielu elementach postępowania; w uzasadnieniu decyzji, przy zawarciu ugody administracyjnej oraz w toku prowadzonej rozprawy. Zasada ta powinna być szczególnie respektowana w sytuacji, gdy organ administracji publicznej nakłada na stronę obowiązek lub odmawia jej przyznania uprawnienia. Strona powinna mieć bowiem wiedzę na temat tego, czym organ kierował się przy wydawaniu rozstrzygnięcia, ponieważ pozwoli jej to odnieść się do argumentacji organu (np. w odwołaniu) lub uznać uzasadnienie za słuszne i nie zaskarżać rozstrzygnięcia [Ura i Kubas 2018, 654]. W związku z tym wskazać należy, że przekonanie strony o zasadności decyzji administracyjnej jest niemożliwe, jeśli komunikacja jest nieskuteczna.

Biorąc pod uwagę katalog podmiotów zobowiązanych oraz ich obowiązków wynikających z ustawy o języku migowym, należy podkreślić, że to na organach administracji publicznej, które, stosując przepisy prawa,

rozstrzygają o prawach i obowiązkach strony tegoż postępowania, spoczywa znacznie więcej obowiązków niż na pozostałych podmiotach wymienionych w ustawie o języku migowym. Są one bowiem zobowiązane, tak jak inne podmioty, do zapewnienia możliwości korzystania przez osoby uprawnione z pomocy wybranego tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika (art.10 ust. 1), ale też do udostępnienia usługi umożliwiającej komunikowanie się (art. 9 ust. 1). W ramach tej usługi mieści się: upowszechnianie informacji o tej usłudze w sposób powszechnie przyjęty, w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych organu administracji publicznej oraz w miejscach publicznie dostępnych w tym organie. (art. 9 ust. 3 i 4). Organ jest też zobligowany do zapewnienia dostępu do świadczenia usług tłumacza PJM, SJM i SKOGN, które mogą być realizowane również przez pracownika organu administracji publicznej posługującego się PJM lub SJM lub z wykorzystaniem środków wspierających komunikację. Świadczenie to jest całkowicie bezpłatne, ale tylko dla osoby uprawnionej, tj. osoby niepełnosprawnej w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej. Zgodnie z art. 1 tejże ustawy osobami niepełnosprawnymi są osoby, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem: o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności, tj. znacznego, umiarkowanego lub lekkiego, lub o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy, na podstawie odrębnych przepisów, lub o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16. roku życia. W związku z tym należy podkreślić, że ustawodawca nie definiuje osoby uprawnionej przez pryzmat posiadania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, jednak aby móc bezpłatnie korzystać z usługi, o której mowa, dokument ten jest niezbędny. Ponadto, zgodnie z treścią art. 12 ustawy o języku migowym, osoba uprawniona – niepełnosprawna – jest zobowiązana zgłosić chęć skorzystania ze świadczenia ze wskazaniem wybranej metody komunikowania się, do właściwego ze względu na właściwość sprawy organu administracji publicznej, co najmniej na 3 dni robocze przed tym zdarzeniem, z wyłączeniem sytuacji nagłych. Zgłoszenie powinno być dokonane w formie określonej przez organ administracji publicznej, w sposób dostępny dla osób uprawnionych, ale ustawodawca nie wskazuje szczegółowo, jakie elementy powinno zawierać. Po dokonaniu zgłoszenia organ administracji publicznej jest zobowiązany do zapewnienia obsługi osoby uprawnionej, w terminie przez nią wyznaczonym lub z nią

uzgodnionym, na zasadach określonych w ustawie, natomiast w przypadku braku możliwości realizacji świadczenia zawiadamia wraz z uzasadnieniem tę osobę, wyznaczając możliwy termin realizacji świadczenia lub wskazując na inną formę realizacji uprawnień określonych w niniejszej ustawie.

Podsumowanie

Analiza przepisów ustawy o języku migowym pozwala stwierdzić, że znaczenie uprawnień wynikających z treści tego aktu dla realizacji prawa do sądu i prawa do dobrej administracji ma niezwykle istotne znaczenie w celu urzeczywistnienia zasad wskazanych w niniejszym artykule a wynikających z k.p.a. Podkreślenia wymaga, że postanowienia ustawy o języku migowym w głównej mierze mają na celu zwiększenie standardów dostępności dla osób uprawnionych i w głównej mierze odnoszą się do organów administracji publicznej, ponieważ to właśnie te podmioty są zobowiązane do rozstrzygania w drodze decyzji spraw indywidualnych. Pomimo że ustawodawca odnosi się do obowiązków spoczywających na podmiotach zobowiązanych, to jedynie organ administracji publicznej ma za zadanie zapewnić bezpłatne usługi tłumacza PJM, SJM i SKOGN po wcześniejszym poinformowaniu go o chęci skorzystania z nich przez osobę uprawnioną – niepełnosprawną. Zatem wszystkie wymienione w ustawie podmioty mają status „zobowiązanych", ale ich zakres obowiązków różni się, co nie zawsze pozostaje jasne dla podmiotów uprawnionych. Ponadto, biorąc pod uwagę to, że ustawodawca nie wprowadza obowiązku zatrudniania tłumacza przez podmiot zobowiązany, istnieje możliwość doraźnego korzystania z takich usług poprzez połączenie *online* za pomocą dedykowanego do tego urządzenia typu: np. tablet. Niestety, biorąc pod uwagę małą dostępność tłumaczy języka migowego, realizacja tego obowiązku niekiedy może okazać się trudna, a wręcz niemożliwa, co nie wynika z winy organu, ale z ograniczeń w dostępności tłumaczy oraz kosztów z tym związanych. Podkreślić należy, że obowiązujące przepisy odnoszą się do praw osób uprawnionych w kontekście obowiązków spoczywających na podmiotach zobowiązanych, a zwłaszcza na organach administracji publicznej w zakresie zapewnienia dostępności komunikacyjnej w postępowaniu administracyjnym. Niezbędne są jednak dalsze działania legislacyjne mające na celu zwiększenie dostępności usług tłumacza języka migowego, ponieważ ta dostępność wydaje się nadal ograniczona.

PIŚMIENNICTWO

Bączyk, Martyna. 2024. „Głusi jako społeczność posiadająca własną tożsamość kulturową: przegląd literatury." *Studia Edukacyjne* nr 75:165-75.

Krakowiak, Kazimiera. 2003. *Szkice o wychowaniu dzieci z uszkodzeniami słuchu*. Stalowa Wola: Oficyna Wydawnicza Fundacji Uniwersyteckiej w Stalowej Woli.

Krakowiak, Kazimiera. 2011. „Głuchoniemi czy wielojęzyczni? Problemy osób z uszkodzonym słuchem w przyswajaniu języka." *Neofilolog* nr 36:81-98.

Łaszczyca, Grzegorz, Czesław Martysz, i Andrzej Matan. 2010. *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, t. 1: *Komentarz do art. 1-103*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska. Lex el.

Łaszczyca, Grzegorz. 2014. *Akta sprawy w ogólnym postępowaniu administracyjnym*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska. Lex el.

Majchrzak, Bartosz. 2013. „Strona postępowania administracyjnego." W Wojciech Federczyk, Michał Klimaszewski, Bartosz Majchrzak, *Postępowanie administracyjne*, 60-80. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Majchrzak, Bartosz. 2025. „Prawo osób starszych do sprawiedliwej procedury administracyjnej – standardy międzynarodowe i ich realizacja w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego." *Prawo w Działaniu* 64:262-302.

Przybysz, Piotr M. 2026. *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz aktualizowany*. Gdańsk: System Informacji Prawnej. Lex el.

Sak, Michał (red.). 2012. *4 Kroki. Wsparcie osób niesłyszących na rynku pracy – podręcznik dobrych praktyk*. Miejsce wydania: Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Staszczyk, Justyna. 2017. „Język migowy w administracji." *Przegląd Prawa Publicznego* nr 4:61-71.

Ura, Elżbieta. 2024. *Prawo administracyjne*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.

Ura, Paulina, i Ewa Kubas. 2018. „Realizacja zasady przekonywania w postępowaniu administracyjnym." W *Zasady w prawie administracyjnym,* red. Zofia Duniewska, Małgorzata Stahl, i Artur Krakała, 641-54. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.

Wróbel, Andrzej. 2023. „Komentarz do art. 10 kodeksu postępowania administracyjnego." W Małgorzata Jaśkowska, Martyna Wilbrandt-Gotowicz, Andrzej Wróbel. *Komentarz aktualizowany do kodeksu postępowania administracyjnego*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska. Lex el.

Wróbel, Andrzej. 2026. „Komentarz do art. 8 kodeksu postępowania administracyjnego." W Małgorzata Jaśkowska, Martyna Wilbrandt-Gotowicz, Andrzej Wróbel.

Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz. Warszawa: Wolters Kluwer Polska. Lex el.

Zajadacz, Alina. 2012. *Turystyka osób niesłyszących*. Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.